

N:o 60.

Ank. till Riksd. kansli den 12 maj 1902, kl. 10 f. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående lagstiftning för tryggande af arbetarnes föreningsrätt.

Uti en inom Andra Kammaren afgifven, till behandling af lagutskottet öfverlemnad motion, n:o 127, har herr *David Bergström* anført följande:

»Af de tabeller, som åtfölja förliknings- och skiljenämndskomiténs under fjolåret afgifna betänkanden, framgår, att de senaste tidernas strider mellan arbetare och arbetsgifvare i en mängd fall gäلت föreningsrätten, eller, närmare bestämdt, arbetarnes rätt att, utan hinder från arbetsgifvarnes sida, ingå i eller bilda föreningar.

Enligt svensk rättsuppfattning betraktas föreningsrätten såsom en allmän medborgerlig rättighet, grundad på de allmänna bestämmelserna i § 16 regeringsformen. Att ingå i eller bilda föreningar erkännes sålunda såsom en laglig rättighet, hvilken icke utan vidare kan en medborgare frånerkännas eller fränhändas.

Det måste under sådana förhållanden väcka en viss uppmärksamhet, när svenska arbetsgifvare söka förmena sina arbetare användandet af denna rätt, och ännu större uppmärksamhet, när de genom formliga kontraktsbestämmelser söka fräntaga dem en allmänt medborgerlig rättighet, ja till och med stipulera straff, såsom i form af förlust af egna, intjenade arbetspenningar, för dem, som begagna sig af denna sin rättighet.

Bih. till Riksd. Prot. 1902. 7 Saml. 49 Häft. (N:o 60).

Från de tvister mellan arbetare och arbetsgifvare, som under de två senaste årtiondena förekommit i vårt land och gällt föreningsrätten, har jag samlat ett antal arbetskontrakt, hvilka synts mig förtjenta att läggas under lagstiftarnes ögon. De medfölja min motion såsom bilagor, på det att Riksdagen, med dessa fakta framför sig, måtte taga i öfvervägande, huruvida icke det kan vara erforderligt att genom tydlig lagstiftning rigta såväl arbetsgifvares som arbetares fulla uppmärksamhet derpå, att en allmän medborgerlig rättighet sådan som föreningsrätten omöjligen kan genom några slags bestämmelser eller öfverenskommelser bortkontraheras.

En lagstiftning i det viktiga ämnet, hvartill det lämpligen torde blifva Kongl. Maj:ts sak att låta utarbета förslag, synes mig böra innehålla dels en förklaring, att bestämmelser eller öfverenskommelser vid aftals ingående mellan arbetsgifvare och arbetare eller eljest vid ordnandet af förhållandet dem emellan, i syfte att beröfva arbetarne deras rätt att ingå i eller bilda föreningar, icke ega någon som helst giltighet, dels ett angifvande af det straff, till hvilket en hvar, som på dylikt sätt söker inskränka föreningsrättens användning, gör sig saker.

På grund af hvad jag nu i korthet anført, får jag härmed föreslå, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, att Kongl. Maj:t ville låta utarbета och inför Riksdagen framlägga förslag till lagstiftning, egnad att trygga arbetarnes rätt att, utan hinder från arbetsgifvarnes sida, ingå i eller bilda föreningar.»

Rörande de af motionären åberopade bilagor tillåter sig utskottet att hänvisa till motionen.

I förestående motion har herr *A. Hedin* instämt.

För bedömande af motionärens framställning synes det utskottet icke sakna intresse, att spörsmålet om tryggande af arbetares föreningsrätt i viss mån, om också endast indirekt, beröres af det förslag till lag om vissa arbetsaftal, hvilket den 19 oktober nästlidet år afgifvits af den komité, som på uppdrag af Kongl. Maj:t haft att vidtaga en revision af gällande legostadga och i sammanhang dermed taga i öfvervägande frågan om införande af sådana särskilda bestämmelser, som kunde finnas erforderliga till beredande af skydd åt i behörig ordning ingångna arbetsaftal. 19 § af nämnda förslag angifver nemligen de förhållanden, på grund af hvilka arbetsgifvare skulle ega att omedelbart häfva arbetsaftal, men bland dessa bestämmelser finnes ingen, som skulle vara tillämplig på det fall, att arbetare mot arbetsgifvarens vilja tillhörde en förening.

Derest ofvanberörda förslag blir Riksdagen förelagdt och antages till lag, kommer det alltså att fastslås, att arbetares anslutning till förening af ett eller annat slag icke i och för sig utgör giltig anledning för arbetsgifvaren att häfva arbetsaftalet. Det skydd för föreningsrätten, som motionären åsyftar, går emellertid vida längre, i det han förordar upphäfvande af arbetsgifvares och arbetares aftalsfrihet på förevarande område. Om en arbetare genom aftal med arbetsgifvaren förbunde sig att icke ingå i en förening, skulle enligt motionärens förslag denna öfverenskommelse vara ogiltig, och den, som medelst dylikt aftal sökte inskränka »föreningsrättens användning» skulle derigenom ådraga sig straffpåföljd.

Friheten att genom aftal själf bestämma öfver sina enskilda angelägenheter torde väl också få anses såsom en allmänt medborgerlig rättighet, som kan vara förtjent af att fortfarande hållas i helgd. Visserligen har äfven denna frihet sina gränser; aftal, genom hvilka man ikläder sig förpligtelser, som strida mot lag och sedlighet, ega ingen bindande verkan, och likaså finnas rättigheter af den etiska halt, att de icke kunna genom aftal eftergifvas. Men huru högt man än med skäl må kunna skatta sammanslutningens värde för vinnande af ändamål, som stå öfver individens förmåga, lär det dock vara att härutinnan gå för långt, om man ansåge föreningsväsendet vara en angelägenhet af den allmänt mänskliga eller medborgerliga beskaffenhet, att ett aftal, hvarigenom man för särskilda fall afstode från rätten att ingå i en eller flere föreningar, icke skulle böra tillerkännas giltighet. De af motionären åberopade bestämmelserna i 16 § regeringsformen, i den mån desamma härvid kunna tjena till någon ledning, synas utskottet afse rättigheter af helt annan karakter och betydelse. Än mer strider det mot utskottets rättsuppfattning att anse ett dylikt aftal utgöra en handling af den art, att straff borde stadgas för den, som påkallat aftalet.

Äfven om det för vissa fall må kunna sägas, att aftal, hvarigenom arbetare afsäga sig rätt till inträde i s. k. fackföreningar, om hvilka här hufvudsakligen är fråga, icke från arbetarnes sida ske med full själfbestämningsrätt, utan under trycket af ekonomiska villkor, hvilka ställa arbetaren i beroende af arbetsgifvarens vilja, lär dock detta knappast kunna uppställas såsom allmän regel. Ofta torde förhållandena, särskildt numera, vara sådana, att arbetarne lika väl som arbetsgifvarne ega förmåga att göra sina önsknningar gällande.

Det lär ock förtjena beaktande, att, om än i några länder förslag framlagts till en lagstiftning i förevarande syfte, sådan lagstiftning likväl icke, såvidt utskottet har sig bekant, hittills blifvit någonstädes genomförd.

På sålunda anförda skäl hemställer utskottet,

att ofvan intagna motion icke må till någon
Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 11 maj 1902.

På lagutskottets vägnar:

T. ZETTERSTRAND.

Reservationer

af herr *Zetterstrand*, som med ogillande af utskottets motivering hemställt, att skrifvelse i motionens syfte måtte aflåtas.

af herr *Lindhagen*, som yttrat:

»Efter min uppfattning är föreningsrätten jemlikt grunderna för vår konstitution en så kallad oförytterlig mensklig rättighet. Ett enskildt kontrakt, hvarigenom någon afhändts denna rätt, är därför i allmänhet ett sådant aftal, om hvilket utskottet säger, att det strider mot lag och sedlighet, och därför ej har någon bindande verkan.

Denna föreningsrättens helgd är en naturlig följd af föreningssträfvandenas historiska betydelse. Den allas frihet, som efterträdde medeltidens skråväsende, har visserligen skänkt samhällena bestående värden. Men i tillämpningen har den, särskildt under industrialismens framsteg, jemväl ledt till en allas strid mot alla, der öfvermakten skrifver lagarne och någon verklig frihet för de flesta icke vidare förefinnes.

Denna missriktning uti utvecklingen har framtvingit sitt eget bote-medel uti sammanslutningar mellan individerna i ändamål att bereda skydd åt den svage och genomföra den grundsatsen, att menniskorna böra hjälpa i stället för att bekämpa hvarandra.

En allt större utveckling och fullkomning af föreningsrörelsen är därför under nuvarande förhållanden en bland de främsta uppgifter, som föreligga. Att för tillgodogörande af förmenta enskilda intressen söka hindra

denna oemotståndliga rörelse är, såvidt jag förstår, ett fåfängt företag och tillika ett brott mot de ideella lagar, som i tidernas längd skola leda menskligheten till större lycka.

Då emellertid angrepp mot föreningsrätten ofta och på mångahanda sätt förekomma, och detta enligt min mening på grund af missuppfattning om dess betydelse, synes det vara angeläget, att densamma värnas äfven genom skrifna lagbud. Att behof deraf framkommit äfven i andra länder, har redan af utskottet framhållits.

På grund af hvad sålunda anförts, hemställer jag,

att ifrågavarande motion måtte af Riksdagen
bifallas.»

af herr *Jansson* mot vissa delar af motiveringen.

Herrar *Rudebeck* och *Sjöberg* hafva begärt få antecknadt, att de icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.
